

МЕМЫ ЯК АДЗІНКА КУЛЬТУРНАЙ ІНФАРМАЦЫІ

Багдановіч Віталій

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Албут А.А. – магістр філ. навук

Пакзана ўзаемасувязь мема, прэцэдэнтнага феномену, культуры. Сучасная беларуская культура актыўна асвойвае жанр мема. Паколькі шматклікія арыгінальныя меммы ўтрымліваюць алюзіі на вядомыя факты нацыянальнай культуры, то правамерна сцвярджаць, што мем з'яўляецца носьбітам культурнай інфармацыі і рэпрэзентуе культурны ўзровень мовы.

Што такое мем? У наш час часта можна пачуць гэтае слова, але мала хто задумваецца аб тым, што такое меммы і адкуль яны ўзяліся. Мемам з'яўляецца любая ідэя, сімвал, манера, сітуацыя або вобраз дзеяння, якія свядома ці несвядома перадаюцца ад чалавека да чалавека з дапамогай маўлення, вусна і пісьмова, відэа, рытуалаў, жэстаў і г.д. Тэрмін «мем» і яго разуменне былі ўведзеныя эвалюцыйным біёлагам Рычардам

Докінзам у 1967 г. Докінз лічыў, што мем з'яўляецца як бы генам. У выпадку з эвалюцыяй лепшы той ген, што спрыяльна ўздзейнічаў на выжывальнасць арганізма, так і мамы: лепшыя тыя, што змаглі ахапіць большую колькасць людзей.

Па спосабе зараджэння мамы можна падзяліць на **свядома створаныя** (ствараюцца з мэтай распаўсюджвання ідэі), **кааптыраваныя** (узнікаюць спантанна) і **самазараджальныя**. Па спосабе распаўсюджвання на **глабальныя** (распаўсюджваюцца на вялікія тэрыторыі) і **лакальныя** (у вузкім коле людзей) [1].

Само з'яўленне мамаў з'яўляецца **прэцэдэнтным феноменам**. **Прэцэдэнтны феномен** – гэта з'ява, якая валодае асаблівай важнасцю для чалавека ці групы людзей з-за ўзніклых эмоцый. Акрамя таго, ён валодае безасабовым характарам, таму што значэнне фразы ведае не адзін чалавек, а цэлы народ, этнас, папярэднікі і сучаснікі. Прычым чалавек можа неаднаразова выкарыстоўваць дадзенае паняцце ў сваім маўленні [2]. Такім чынам, можна сказаць, што мем – гэта культурны феномен. Мемы як непасрэдна ўплывалі, так і працягваюць уплываць на культуру ўсіх народаў свету, у тым ліку і беларускую.

Гісторыя беларускіх мамаў бярэ пачатак яшчэ ў старажытныя часы. Можна сказаць, што першымі мамамі былі міфы. Гэта меркаванне з'яўляецца часткова праўдзівым. Міфы неслі ў сабе пэўную ідэю, якая ўплывае на многія аспекты культурнага жыцця народа. Існавалі міфы, якія тлумачаць тыя ці іншыя прыродныя з'явы, міфы, якія фарміруюць грамадскую думку ці проста ствараюць нешта незвычайнае і цікавае, дапаўняючы фальклор. Але ўсё гэта па сваёй сутнасці няпростыя для рэплікацыі рэчы. Часцей за ўсё мамы ў міфалогіі выяўляліся ў якасці міфалагічных персанажаў. Яны хутка распаўсюджваліся і звычайна выкарыстоўваліся, каб запалохаць маленькіх непаслухмяных дзяцей. Гэта мог быць і Лізун-пудзіла, якое жыве ў агародзе або калодзежы і сваім доўгім языком здольна лізнуць непаслухмянага дзіця да крыві, і Лойма-злы дух, які жыве ў лясах і забірае дзяцей, ці нават жалезная баба, якая лавіла гакам дзяцей, якія самавольна лазілі ў палі ці балоты. Гэты спосаб з'яўляецца вельмі дзейсным, таму ўжо дарослыя дзеці самі выкарыстоўвалі розных міфічных персанажаў ужо для сваіх дзяцей. Нават цяпер, відаць, кожны з нас у дзяцінстве чуў пра Бабу Ягу, Бабайку ці нават дамавіка. Складаная ідэя, якая прысутнічае ў міфе, рэдуцыруецца да элемента структуры, які захоўвае сувязь з міфам, але пры гэтым не несучы сэнсавай нагрукі міфа. Бо і сапраўды, многія ведаюць аб існаванні міфалагічных істот, але не кожны ведае яго гісторыю, паходжанне і значэнне. Мемы толькі бяруць вобраз і распаўсюджваюць яго.

На адным узроўні з міфалогіяй варта разгледзець і рэлігію ў якасці мама. Рэлігія распаўсюджваецца не проста сярод пакаленняў, але і сярод іншых людзей, такім чынам, захопліваючы вялікую колькасць людзей, значыць, можна сказаць, што рэлігія – гэта ідэальны мем. Менавіта рэлігія атрымала самае вялікае распаўсюджванне ва ўсім свеце. Міфы і рэлігію можна аднесці да свядома створаных мамаў.

Немалаважную значнасць мае народная творчасць, якая перадавалася з пакалення ў пакаленне. Танцы, паэзія, аповяданні, прымаўкі, прыкладное мастацтва – усё гэта з'яўляецца фальклорам, свайго роду шырокім мамам. Ілюструюць сказанае, напрыклад, беларускія прыказкі і прымаўкі: *На сем сукоў садіцца; Гары яно гарам; Каб рыбу есці, трэба ў вадзі лезці; Баба з калёс, а каня як чорт панёс; Быццам з неба спаў*. Літаратурныя і музычныя творы, будучы нацыянальна-прэцэдэнтнымі феноменамі, таксама могуць мець алузіі ў мамах («Новая зямля», «На ростанях», «Сымон-музыка» Якуба Коласа; «Каласы пад сярпом тваім», «Дзікае паляванне караля Стаха» У. Караткевіча; «Касіў Ясь канюшыну», «Рушнікі», «Александрына» ў выкананні «Песняроў»). Асабліва хочацца адзначыць беларускі арнамент, які складаецца з вялікай колькасці розных сімвалаў, кожны з якіх нясе сваю ўласную ідэю і значэнне. Да мамаў можна таксама аднесці і народную кухню, пра якую ведаюць нават за межамі Беларусі. Гэта былі прыклады самазараджальных мамаў.

Разгледзім кааптыраваныя мамы. Па сваёй сутнасці гэта мамы, якія ўзніклі выпадкова, спантанна. Часцей за ўсё гэта невялікія цытаты, выразы, малюнкi. Такія мамы часцей за ўсё валодаюць лакальным характарам – г.зн. не маюць вельмі вялікага распаўсюджвання і ўплыву, а таксама могуць узнікнуць у любы час. Напрыклад, так можа адбывацца з афарыстычнымі выслоўямі: «Адны трымаюць нос высока, другія ў дол спускаюць вока» (Я. Колас); «Хто забыў сваіх продкаў – сябе губляе, хто забыў сваю мову – усё згубіў» (У. Караткевіч); «Хто не паважае родную мову, не паважае родны народ» (І. Мележ).

У наш час вялікую папулярнасць маюць інтэрнэт-мамы. Часцей за ўсё яны нясуць забаўляльны характар і ствараюцца свядома, пры гэтым грунтуючыся на кааптыраваных мамах. Любая цікавая сітуацыя з жыцця, смешная фатаграфія або фраза можа быць перанесена ў інтэрнэт-мем. Інтэрнэт-мамы часта выкарыстоўваюць у якасці асновы прэцэдэнтныя феномены, робяць іх прасцейшымі і відазмяняюць, пры гэтым варыяцый з адным і тым жа прэцэдэнтным феноменам можа быць велізарная колькасць. Інтэрнэт-мамы вельмі хутка распаўсюджваюцца, але таксама ж хутка яны забываюцца і змяняюцца новымі. У сваім звычайным выглядзе яны амаль не нясуць культурнай каштоўнасці. Беларускія інтэрнэт-мамы не маюць вялікай папулярнасці нават сярод беларусаў, аднак яны існуюць і працягваюць з'яўляцца, выкарыстоўваючы ўжо гатовыя шаблоны і адаптуючы іх пад жыццёвыя сітуацыі. Часта такія мамы публікуюцца ў акаўнтах і групках у сацыяльных сетках (home_bellit; Белліт і мамы; Беларуская мова і літаратура. Аверсэв). Адзначым, што мэтанакіраваная дзейнасць па стварэнні беларускамоўных мамаў, як перакладных, так і арыгінальных, можа актывізаваць цікавасць да сучаснага забаўляльнага кантэнту на беларускай мове.

Такім чынам, мамы з'явіліся даўно і не толькі замацаваліся ў культурах многіх народаў свету, уключаючы беларускую, але і працягваюць непасрэдна ўплываць на яе ў наш час, з'яўляючыся часткай фальклору. Можна зрабіць выснову, што мем – гэта адзінка культурнай інфармацыі.

59-я научная конференция аспирантов, магистрантов и студентов БГУИР, 2023

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. *Memeopedia* [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://memepedia.ru/about-memes/>. – Дата доступу : 29.09.2022.
2. *Канашина, С.В. Интернет-мем и прецедентный феномен / С.В. Канашина* [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <https://cyberleninka.ru/article/n/internet-mem-i-pretседentnyy-fenomen/viewer>. – Дата доступу : 29.09.2022.